

DE TUIN DER WIJSHEID

Uit de menselijke gedachten, uit de werkingen van de geest en de oneindige goedheid van de scheppende Kracht ontwaakt telkenmale weer de wijsheid: een bloem van geestelijk leven, die niet beperkt is tot een bepaalde sfeer of tot een wereld behoort. Want de wijsheid zelve, deze vreemde wereld van gedachten en waarheid, ligt achter alle bekende paden der mensheid.

In deze tuinen vinden wij de grote denkers van uw mensheid, maar ook denkers die allang zijn vergeten. Wij vinden er wijsheid van andere planeten en de erkenning van hoge geest in sferen, te lichtend om door u beroerd te worden. Ik spreek over deze wijsheid als een tuin, want de plant zelve ziet men niet: de wortel is verborgen. Hoe de wijsheid tot stand komt, weet men vaak niet. Maar zij is er en zij geeft met haar kleur en haar felheid inhoud aan het leven van mens en geest. Zij toont ons de vele treden, die leiden tot het begrip van het oneindige.

Het is gebruikelijk, dat men deze dingen tracht af te handelen in wat chronologische volgorde. Maar zou ik vrijelijk willen dwalen, zo kan ik mij niet aan tijd, aan menselijke jaren, binden. Vergeef mij dus, wanneer ik soms plotseling van tijd tot tijd ga: of sprekers of schrijvers naast elkander plaats, die, door ongetelde eeuwen, misschien zelfs werelden en sferen, gescheiden zijn.

Toen de mensheid ontwaakte en voor het eerst - ontdaan van de dwingende ketenen van de natuur en de massageest (de groepsgeest), die haar voortjaagde - zocht naar een verklaring voor haar bestaan, was er een eerste openbaring en een eerste wijsheid.

"Al wat leeft is, al wat niet leeft is niet", zo sprak één van de eerste denkers. Hij wilde daarmee zeggen: Bestaan op zichzelf is reeds leven. De mens heeft getracht dit meer in zijn eigen zin te definiëren. En zo vinden wij veel later:

"Ik denk, dus ik ben", waarbij leven een bewustzijnsproces wordt. Tussen deze beide uitspraken liggen vele schakels. Sommige zijn zuiver wetenschappelijk en behoren tot uw eigen tijd, andere daarentegen verhullen hun werkelijk ontstaan in de nevelen van een lang vervlogen gebeuren. Zo vinden wij omtrent het bestaan van de mens legenden: het verhaal van Adam en Eva, een kunstwerk van symboliek zonder gelijke, vastgelegd in de bijbel der christenen, maar ook "het karnen van de wereldzee".

De mens, die hierover nadenkt, probeert zich voor te stellen, hoe het leven is. Eén van hen stelt: Leven wil zeggen: een ogenblik ontwaken uit de dood om voort te gaan en in het sterven eerst te leven." Een gedachtegang, die buitengewoon diep is. Want het ontwaken uit wat de mens "dood" noemt, het geboren worden op aarde, is eigenlijk een ogenblik afscheid nemen van de werkelijkheid. Veel later zal een ander trachten dit nauwkeuriger te definiëren en hij zegt:

"De mens die op aarde is, leeft tweemaal voort: éénmaal in zijn zaad, éénmaal in zijn wezen. Want al wat gij zijt, kunt gij overdragen aan uw kinderen. En al wat uw voorgeslacht is, met alle herinnering daaraan, leeft ergens verborgen voort in het onderbewust zijn, lichamenlijk a.h.w. geboetseerd en gevormd, klaar voor het gebruik wanneer noodzakelijk."

Oude gestalten, oude ideeën, zij leven in de mens, maar zijn eigen wezen leeft ook voort. Een wezen, dat is niet opgebouwd uit herinneringen of fasen, maar is opgebouwd uit een totaal van ervaringen, dat zijn handelen bepaalt. In de oude wijsheid van India vinden wij verborgen in vele ketenen van gedichten O.a. de Bhagavad Gita: "Alle leven is slechts een erkennen van het "ik" dat zich spiegelt in de oneindigheid der goden." En geloof mij, dit is waar. "Wat gij waart, wat gij zijt, is niets anders dan een erkennen van uzelf. "Er is een weg, een vast pad, een vaste gedragsregel," roept een andere wijsgeer uit, "want ziet, hij, die Tao kent, kent zijn plaats, zijn wezen, maar ook het rijk der oneindigheid." Tao, de vreemde kracht, die u hier op aarde zet, een vaste verhouding is, u een vaste reeks van gedragsregels geeft. Tao omschreven door verschillende filosofen, waarop Kung fu tze en zijn tegenstander haast Lao tze, beiden zich eigenlijk baseren en waaruit velen van China's klassieken hun werkelijk leven

en inhoud putten. Er is een vast schema. Dat wist de oudheid ook. In één van de overleveringen, die ten dele is opgenomen in de vaak bloeddorstige gedichten van de Edda, IJslands grote sagenmythe, staat:

"Dernier (?) is uitgegaan en zijn tocht is bepaald. De winden verzamelen zich om zijn schip de juiste koers te wijzen. De schepselen der zee trekken zich terug om hem niet te hinderen, want zijn tocht staat geschreven in het boek der goden."

Elke mens in het leven trekt uit, elke mens heeft een vaste tocht. En wanneer hij weigert die weg te gaan, dan vindt hij tegenwind, dan vindt hij storm: dan is er geweld dat niet past in zijn leven. Maar wanneer hij de weg weet te vinden, die de zijne is, zo staan de winden der eeuwigheid klaar om hem het bewustzijn te geven, dat nodig is voor de vervulling van zijn taak: dan trekt al wat demonisch of duister is zich terug van zijn pad, opdat hij veilig kan stijgen.

En daarbij moet ik dan plotseling overstappen naar Sri Râma Krishna een Indisch denker. Deze, die bekend is om zijn gelijkenissen, zegt ons n.l.:

"Hij, die vol liefde is, zonder vrees en zonder begeren, hij zal gaan door een zee van slangen en ziet, zij beroeren hem. niet: zij wijken van zijn pad, want zijn pad is heilig."

Zijn pad is heilig. Het begrip "heilig" vinden wij heel vaak en in heel verschillende zin, gebruikt. Zoals Sri Krishna dit hier gebruikt, betekent het eigenlijk: zijn pad is gevrijwaard, het is één met de Godheid. Maar anderen zien in "heilig" een uitzonderingstoestand, een afgezonderd zijn van de mensheid. Het zijn dezen, die de uitroep misverstaan: "Heilig, heilig, heilig is de Heer der Heerscharen!" Zij denken aan hun God. Zij begrijpen niet, zij die zich toch christenen of judeïsten noemen, hoe degene die dit heeft neergeschreven de werkelijkheid zag. "Want in God of in de Goden (de schrijver, die dit naar voren bracht, sprak over Goden), vinden wij de vrede en de krijg: zij wonen naast elkander en ze zijn één. Maar driewerf geheiligd is hun pad, waar het de volbrenging is van de taak van de scheppende Kracht."

Deze gedachtegangen, die ik u vanavond als inleiding voorleg, geven ons in de tuin der wijsheid een hoofdpad aan. Natuurlijk zijn er vele perken: er zijn vele bloemen die wij niet bezien hebben en vele kostbare, maar niet goed zichtbare gewassen bleven voor onze ogen verscholen. Maar dit is de hoofdlijn van de mens: Uw leven is een pad, een weg die gij moet gaan. De krachten, die uit de schepping zelf geboren zijn, leven in u en voeren u voort. Echter, dit is te algemeen. Gij vraagt u af: Hoe heeft de mensheid zich dat pad gedacht?

"Gij zult," zo roept een oude pedagoog uit, "gij zult één-zijn met de mensheid en gij zult altijd het grootste goed voor de grootste meerderheid zoeken."

Maar hij vergat erbij te zeggen. "zover die meerderheid dit wenst." Daarom is deze bloem niet volmaakt.

"Gij zult het grootste goed zoeken."

Wij horen het steeds weer. Wij horen het in de termen van Jezus:

"Heb uw naasten lief."

Wij horen het in de termen van Boeddha:

"Laat goedheid en gerechtigheid de pilaren zijn, die u steunen op uw pad."

Wij vinden het terug in de oude leer der kabbala. Wij horen het in menige esoterische leerstelling. En in vele inwijdingen zijn er liederen, die op haast onvoorstelbaar schone wijze ons hetzelfde zeggen. Ik wil u er één citeren, ofschoon het onbekend is, want de tempels, waar de inwijding geschiedde, zijn reeds lang tot stof vergaan. Daar werd, wanneer de neofiet binnentrad, gezongen een lied:

"Gij, die sterft om te leven, gij, die leven zult om één te zijn met de dood, zie rond u. Want niets in de wereld kan u beroeren dan door uw eigen wil. Niets in de wereld kan u vervreemden, dan door uw eigen wil. Machtig zijt gij, indien gij niet zondigt of misdrijft tegen degenen, die met u leven en niet vreest dat, wat de Schepper rond u heeft gesteld. Gij, die leeft en dood zijt, gij die leven zult in de dood, uw weg is getekend. Laten uw voeten licht gaan op het pad en vervullen uw lot en het lot der mensheid."

De berijming, de eigenaardige melodie, de snaarinstrumenten en het zoemend koor kan ik u helaas niet weergeven. Ik kan u slechts een spreuk geven: een spreuk, die een bloem van wijsheid is. Daarnaast zoekt de mens natuurlijk zijn pad te vinden in overeenstemming met zijn eigen concept van leven. Zo leert ons de oudheid:

"De vorst is de God en het kind van de God. Aanbid hem, want in de macht is de Godheid geopenbaard."

En later zal men zeggen:

"Ziet het volk, want in het volk leeft de schepping. In de schepping openbaart zich God."

Mensen veranderen, maar de wijze overziet dit alles en hij vindt zijn eigen woord:

"Mens, wees vrij en laat de mensen vrij zijn. Niet het grootste goed voor allen, maar de grootste vrijheid voor allen is de weg, die voert naar werkelijke voltooiing, volmaaktheid en inzicht."

En dan komt de strijd. Want dit pad, dat gaat over mensen en mensendaden, toont ons de voortdurende strijd en onevenwichtigheid tussen hen, die spreken over Goden en God als daadwerkelijke machten en hen, die zoeken in zichzelf. De één roept uit:

"De lichtende schijf aan de hemel, hij is de kracht en de wet en het gezag: buiten hem is niets en niemand waardig."

De ander spreekt:

"Ik ken slechts één God: de Daimon, de Lichtende in mij, is de geen die tot mij spreekt."

Deze strijd tussen innerlijke Godheid en uiterlijke voorstelling zal de mens ongetwijfeld verder moeten voeren tot een strijd en daardoor tot inzicht. Sommigen schieten hun spottende pijlen af op het Godsbegrip.

"Een fantasieman met een baard hebben zij in de hemel gesteld en in zijn naam volbrengen zij wat zijzelf wensen."

En een ander kaatst terug:

"Wie niet in een God gelooft, is als een dier. Want niet beseffend de eeuwigheid van zijn daden, leeft hij voor zich."

Wat dan komt, is betrekkelijk meer moderne tijd. Een mens, een wijze, die ons hier uit de strijd tussen kleuren, misschien zelfs tussen plant en onkruid, plotseling de bloem geeft van het mens-zijn:

"Wie slechts mens is omwille van een God, is geen mens. En wie dier is in zijn mens-zijn, omdat hij meent dat zijn dagen kort zijn, is geen mens."

Mens zijn wil zeggen: denken en in het denken altijd de mensheid waardig blijven.

Wonderlijke uitspraak, die ons vanzelf brengt tot de plichten van de mens. Want een mens moet plichten hebben. De wijzen distilleren ze voor ons uit de verwarring van menselijk denken en menselijk leven. En de krachten, die leven boven de mensheid, die leefden vóór de aarde was, hebben het hunne ertoe bijgedragen om naast de giftige orchideeën van wanbegrip de stralen de lelies van goddelijk weten te doen bloeien.

"O, die orchideeën zijn verleidelijk. "Het doel heiligt de middelen."

Het is niet dwaas gezegd. Het is gezegd met een zekere felheid. Maar men vergeet één ding: "Wanneer de middelen het doel ontheiligen" en hier citeer ik eveneens: "zo is het doel onwaardig en het streven niet waard."

Er zijn er die u toeroepen: "Macht alleen is recht."

En anderen zeggen minder giftig en meer wetend: "Macht is plicht."

Ach, de wijzen, die lang, lang geleden geleefd hebben, zij vinden hun stralend licht terug, ook in de mensheid. En ook zij geven spreuken. "Mens-zijn wil zeggen: in de beperking van eigen macht en leven de grootheid van het leven zelf erkennen.

Spreek in de naam van goden of demonen: hoe jij ook spreekt, jij spreekt altijd uit uzelf. Daarom eis niet, vraag niet, maar besta."

"Bestaan zonder eisen, zonder vragen," zo vult een ander aan, "is het leven erkennen in zijn werkelijke waarde. Want het leven in de stof is iets, wat ondergaan moet worden - niet wat in strijd beleefd moet worden."

"De waarheid, die zich openbaart, kan men niet bestrijden."

En ergens klinkt haast als een klokkenspel de zang van een lang vergaan ras op de roestbruine planeet, die nu haast geen leven meer draagt:

"Indien geest spreekt tot geest en wezen tot wezen, indien eenheid bloeit uit gezamenlijk streven, zo is licht en waarheid geboren, die verdergaan dan alle zijn. Want wat tevoren was wordt bewust: wat zal zijn wordt omschreven."

En het leven zelf is onbegrensd, waar ware eenheid nog bestaat. Wonderlijk volk, wonderlijk ras, dat de eenheid zocht in het delen van gedachten, in de volkomen vrije samengang van individuen en ons zo ongetwijfeld vele leringen geeft, die voor deze wereld nog niet redelijk zijn. Maar ook een ras, dat waarschuwt:

"Geweld vernietigt zowel degene, die het geweld bedrijft als degene, die het ondergaat. Want geweld is een macht, die in zichzelf leeft en geen meester kent."

"Het zwaard is een wapen, dat als bescherming heilig is. Het zwaard is de vloek van hem, die zichzelf niet beheerst, omdat het het heilige dan vernietigt."

Hoe vreemd zijn de wijsheden, die wij elders vinden. Maar laat ons niet te ver afdwalen van de mensheid en nog een korte wijle vertoeven op de vele paden, welke die wereld geeft.

Er is een groot pad, het pad van de mensheid, dat gewijd is aan liefde. Daar staat geschreven een lied tot de liefde van de goden. Een oude ode, die klonk voor de tempels in Thebe:

"Gij, Lichtende,

Gij, Instandhoudende,

Gij, Machtige,

Gij hebt ons lief en doet ons leven.

Gij, onderwerpt ons aan Uw kracht, maar openbaart ons ook het land en wacht ons daar, waar nimmer nacht zal vallen."

O, deze liefde is ongetwijfeld belangrijk. Maar zo ge één schrede verder gaat, zo is er het eeuwig wisselend spel, dat spreekt over de liefde der mensen. Daar vinden wij de schoolse benadering van de Kamasutra, die precies tracht te omschrijven, waaruit de stoffelijke liefde dient te worden opgebouwd: en met vele wijze spreuken ten slotte het oude niet nieuw kan maken.

Daar vinden wij de dichters. Daar staan de gedichten, die jij kent misschien: Abélard en Heloïse, de drama's van Rome: Romeo en Julia. Daar zijn die vele liefdesgedichten, die alle tezamen gevoegd misschien in de wereld iets uitdrukken van het menselijk verlangen. Maar er staat ook waarheid.

"Ware liefde is voor de mens het erkennen van eeuwig licht in de ander. Hij dompelt zich erin en reinigt zich erin en is edeler en lichtender dan te voren."

En wat verder:

"Liefde is het vergeten van het "ik" gelukkig zij, die het "ik" vergeten. Want wie zichzelf vergeet, herkent de grote werkelijkheid."

"Het is beter te sterven uit liefde, dan te leven uit haat."

"Het is een lang pad," zingt de stem van Omar Khayam "over grote robijnen, schitterende parels, klinkende bekers, een vrouwenlach, die edeler klinkt dan kristal en ogen, die helderder zijn dan diamant."

Dat zingt over bergmeren: of het spreekt "Juichend komt hij van de hoogten, mijn geliefde,"

Het spreekt:

"Is zij niet schoon, mijn geliefde. Als een hert gaat zij haar wegen."

Schoonheid vindt men daar en soms een wijsheid:

"Het is niet goed, dat een mens alleen zij."

En daarnaast:

"Wat is de band der stoffelijke liefde waard? Zij vergaat in een roes. Maar zo er een band is, gesmeed uit gedachten en gezamenlijk streven, zij is blijvender dan het hardste staal."

Vele paden zijn er in onze tuin, vele woorden zijn er gesproken. Woorden soms, die trachten om God Zelf in de mens te beleven. Noem het mijnentwege een pad van mystici en dromers.

"Wanneer ik vol van droefenis ben, Heer, sluit ik mijn hart. Ik sluit de ogen, doof het geluid, en als mijn ziel luistert, spreekt Gij het stille woord, neemt mij het lijden uit."

"Wanneer ik bouw en werk, wanneer ik schep, zo weest Gij mijn kracht: laat mij Uw werktuig zijn."

"Achter het scherm van woorden en onverstand spreekt Gij tot mij, o Heer: leer mij te luisteren."

En wat verder staan de magiërs, de mystici, zij die de ziel uitzenden. En zij roepen op hun wijze uit, hoe groot het geheim is van het Goddelijke, dat in de mens schuilt.

"Ik zond mijn ziel en stond tussen de sterren. Doch ziet noch in het licht noch in de leegte waart Gij. Ik keerde terug in de leegte van mijzelve en ziet, in Uw Wezen was ik vervuld." Of wilt gij liever de krachtspreuk hebben?

"Ik ken Uw naam. De naam, die nimmer is gesproken na het eerste ogenblik van wording. En in Uw naam ben ik meester van al wat leeft, van licht en duister. En toch in al mijn macht spreek ik stil voor mijzelve heen slechts Uw naam, want slechts Uw luister en wezen kan mijn leven voltooien."

Vreemd zijn mensen. Hoe wonderlijk zijn de vruchten, die zij soms dragen, wanneer hun gedachten moeizaam opwellen.

"Er is een bron van eeuwige jeugd. En wie die bron erkent, zal altijd leven, maar wijzen drinken daarvan niet."

Een eeuwig leven heeft geen zin en dat is begrijpelijk. Want roept niet veel later een dichter uit, een dichter in de gevangenissen van Engeland:

"Hoe vreemd is de verlatenheid, hoe leeg is het leven, hoe vol is de werkelijkheid, als ik een ogenblik droom."

De wereld van de droom gaat verder. Wij vinden vreemde romans, b.v. het verhaal van Peter Ibbetson, de man die gevangen was en toch leefde in een wereld van luchtkastelen en daarin werkelijkheid vond en - zo kunt ge tussen de regels door begrijpen - de liefde, die verder reikte dan het menselijke en een God, Die sterker was dan alle ketenen.

De mystiek is in de tuin der mensheid sterk vertegenwoordigd. Zij toont ons de mens als een tempelbouwer: maar ook als een afdruk van de zegelring van de grote God. Zij toont ons de mens als het orakel, waar door de Godheid spreekt: maar ook als de slaaf, die door onbegrepen krachten, wordt voortgedreven. De tuin der wijsheid tracht de mens te leren - ook in de mystiek - wat zijn weg is. En deze gedachte werd kort na Jezus' geboorte aan de grenzen van het toenmalig Griekse rijk, een rijk dat al bijna vergaan was, uitgesproken door een onbekend dichtertje, dat uitriep:

"Indien ik in mijn leven zin ken, in mij licht en in mij een band met het onvergankelijke, wat deert het mij, hoe ik leef of sterf!"

Daarmee gaf hij de kern van de mystiek weer. De mystiek, die ons moet voeren tot het geloof: en het geloof kent vele belijdenissen. Sommige zijn dwaas, als b.v.:

"Ik mag slechts Gods wil vervullen en Gods wil is in de letteren vastgelegd."

Welk een dwaasheid! Alsof een levende God in een dode letter zou kunnen schuilen. Maar ook van wijsheid:

"Het geloof is de staf, waarop wij steunen, strompelend langs de hoge paden der eeuwigheid."

"Ons scheidt," zo roept de Profeet uit, *"de afgrond der hel, die ligt tussen eeuwigheid en leven. Maar wie het eeuwige paard bestijgt, hij kan gaan tot in de zevende hemel!"*

Dan zingt hij van wat hij ziet en de mensen verstaan zijn tonen niet. Maar hij beseft:

"Veel zijn de werelden, maar er is er slechts één, waarin wij God zien: omdat slechts éénmaal een mens tot God ontwaken kan." Anderen maken uit zijn woorden een wel: of een wettelijke, letterlijke waarheid: en ze zijn dwaas. Uw Jezus leert:

"Heb uw naasten lief gelijk uzelve."

De mens vergeet het.

Maar uw Franciscus van Assisi - door velen van uw groep, vooral de geestelijke entiteiten in uw groep, zo zeer geëerd - zingt:

Ik dank u, broeder Zon, voor uwe straal." Hij spreekt van *"broeder Regen."*

Hij spreekt tot de kinderen Gods: de vogels en de vissen. En u vindt het in alle eeuwigheid weer: geloof is niet slechts de staf, waarop men steunt. Het is nog niet zo lang geleden dat aan het front in de eerste wereldoorlog een priester stierf. Een priester van een Orde, die niet zo zeer geacht wordt. Hij was van het leger van Ignatius van Loyola. Maar deze simpele mens, deze Boyle, zei voor zich:

"Geloven wil zeggen: uit het Eeuwige kracht putten, waar je zelf tekort schiet. Geloven wil zeggen: je een beeld, maken, waaruit de werkelijke steun tot je komt, die je zonder dat beeld niet durft aanvaarden. Geloven wil zeggen: niet slechts een Verlosser en een verlossing erkennen, maar de Verlosser in je kennen en het kruis dragen, dat hij droeg."

Zo kan zelfs een christelijk priester soms stijgen tot de hoge toppen van wijsheid. Meer is er in onze tuin. Daar zijn de theorieën. Ik zou het willen noemen: de wetten der natuur. Daar spreekt er ons één van de atomen.

En lang vóór Christus' tijd spreekt een mysticus in China van *"de wervelende delen, die als aarde en zon spelen en vormen de stof, vormen de vijver, waarin de hemel zich spiegelen kan."*

Daar spreekt men over atomen en over vreemde kernen. En soms beseft men niet: het grote weerspiegelt het kleine: in het kleine wordt de grootheid weerkaatst. Want beide zijn één, doch het besef van die eenheid is ons nog niet geboren.

Soms is er een verbluffende erkenning:

"Alle krachten van de geest spelen in de mens: hij is de speelbal van engelen en demonen. Toch scheidt hij vaak zelf demonen, waardoor hij het meest wordt gedreven."

En later:

"Een mens is beladen met complexen, voortkomend uit zijn stoffelijk bestaan en zijn onbegrip van zijn eigen wezen. Het schuldbesef is de vijand van de mens, omdat het hem terughoudt van daad, van bevrijdingen van positief leven." O ja, mijne vrienden, in de tuin der wijsheid vinden wij ook deze dingen. Daar staat een geleerde en hij zegt:

"Ik geloof in een God, want al wat ik erken, wijst op ordening. En ordening zonder Een, Die orde stelt, is mij ondenkbaar."

Daar staat een aarzelende mens, die tot zichzelf zegt:

"Is niet het mens-zijn waardevoller dan alle kennis? Is zo niet hij, die weet en weten kán, de hoeder van allen, die niet weten, verantwoordelijk voor al wat hij hun geeft?"

Dat is een bloem van een ontluikende nieuwe tijd. Er klinken klanken van banden, tussen hemel en aarde gevlochten. De krachten van leven, het witte licht en de groep, die dit licht uitdraagt. En op het laatste (wessac-feest?), gehouden na de grote offerdienst, het grote ritueel, klinkt een stem als volgt:

"Is het niet goed de mens te geven, wat hij begeert? Want slechts indien hij beseft dat het begeerde zonder waarde is, zal hij het goede zoeken."

Dat is een wijsheid, die wordt aangevuld door een tweede stem, die zich verheft en zegt:

"Zo geef de mens het weten, ook indien hij niet rijp is. Want slechts door dit weten zal hij rijpheid verkrijgen." En daarmee weerkaatst onwillekeurig in modernere termen een tijd het oude woord:

"Vóór de aar is, is de gierstekorrel. En niemand weet welke de eerste was: maar wel dat uit het zaad de halm zal voortkomen, waar de halm het zaad moet brengen voor een nieuwe oogst."

Zo is het in deze wereld, altijd. Ik wil niet te ver met u afbuigen, want zelfs in de politiek vinden wij enkele gezegden, die wijs zijn.

"Regeren," zo roept iemand uit, *"is beseffen wat de menigte wil en zelf daarvoor de verantwoordelijkheid dragen."*

En een ander antwoordt spottend:

"Nee, want zo regeert het volk de regeerder."

Maar werkelijk regeren wil zeggen:

"Een ieder de mogelijkheid geven om wat hij begeert te verwerven."

Een laatste roept uit:

"Is niet het doel van alle regeren het vinden van een wijsheid, die mensen tot waarlijk mensen maakt?"

U hoort het, ik citeer u niet de groten van deze tijd. Ik spreek u niet over de grondleggers van de statistiek of over Marx, die uit zijn onzindelijke baard woorden fluistert, die slaven maakt op aarde. Nee, ik wil niet te lang hier toeven. De tijd wordt kort, ook gij hebt recht op uw weerwoord. Laat ons dan nog een ogenblik gaan langs de paden der esoterie, die ons terugbrengen tot ons begin:

"Leven is erkennen. Erkennen van het eeuwige is eeuwig leven."

"Het "ik" is de lijn, die verleden en toekomst verbindt. Doch de lijn zelve is slechts deel van een kosmische tekening."

Of misschien hier:

"Wij, die werken, kennen het werk niet, maar volvoeren onze taak, opdat het werk voltooid worde en wij de voltooiing mogen aanschouwen." De termen van oudere volkeren:

"Leven wil zeggen: gebukt gaan onder de wil der goden. Maar wie in zich leeft is God. En God met de Goden kent hij slechts één wil en werkelijkheid: de kracht, die alles voortbrengt."

"In de duisternis," zo fluistert een ander ons toe *"die volgt op het felste licht der openbaring, ontmoet men steeds zichzelf. Slechts wie voor zichzelf niet vlucht, zal uit de openbaring het onveranderlijk weten kunnen aanvaarden."*

Altijd weer spreekt men over leven en dood. Altijd weer klinken de stemmen der mensheid op en roepen u toe:

"Leven en dood zijn op de een of andere vreemde wijze met elkaar verbonden: zij kunnen niet zonder elkander bestaan."

Maar er is meer dan dit. Wanneer wij willen blijven bij de bedden, die voor mensen begrijpelijk zijn, op de paden die door het denken der mensheid geschapen werden in de tuin der wijsheid, zo blijkt het geheel één patroon te vormen. Een patroon, dat zegt:

"Er is een voortbestaan. Een voortbestaan, dat vele malen wordt omschreven en in vele gedachten wordt vastgelegd. Een voortbestaan, dat onontbeerlijk is voor de mens, maar tevens logisch volgt uit zijn bestaan."

Dat, vrienden, is voor mensen het meest belangrijke: dat zij voortbestaan. En toch aarzel ik reeds nu het laatste pad te verlaten en mij terug te trekken. Er zijn nog zoveel fonkelende

juwelen van wijsheid, die verdergaan dan die der mensen. Maar ik weet niet, of gij ze kunt verstaan.

"De naam zegt niets, het wezen zegt niets, doch de táák zegt alles."

"Er is geen boven en geen beneden, geen licht en geen duister, er is slechts erkennen of chaos." Ach, laat mij u niet te veel vermoeien, maar enkele bloemen nog en ik laat u met rust.

"Wie het scheppen erkent en de Schepper erkent, schept."

"Wie werkelijk leeft en ten volle leeft, bevrijdt zich van het leven en erkent het zijn."

"Alle wetten zijn ofwel eigenschappen van de kosmos, dan wel hinderpalen, die wij op onze eigen weg oprichten."

"Er is geen verschil tussen sferen en werelden buiten het begrip van eigen wezen, dat wereld en sfeer tot stand brengt."

"Er is niet één pad tot de waarheid en toch zijn er niet vele paden: want alle zijn is één weg, die voert van onbegrip tot erkennen."

En hier aarzel ik en ga met u de tuin der wijsheid verlaten. Gaarne had ik u meer willen tonen. Gaarne had ik u meer willen zeggen van deze wonderlijke bloesems en vruchten, die uit mens en geest zijn ontstaan. Laat ik u slechts dit nog zeggen:

Achter alle paden en wegen, die de mens voeren tot volmaking en voltooiing, achter alle wegen van hemel en sfeer, ligt deze tuin der wijsheid. Een gebied, dat niet van mens en geest is, maar door mens en geest betreden wordt. Een gebied, dat in zichzelf niet is stof of geest en toch - als een rijk land - de vruchten draagt van stof én geest.

"De tuin der wijsheid is in zichzelf besloten en niemand heeft de sleutel of kent de ingang. Maar wanneer de wijsheid in de mens voor een korte wijle ontwaakt, zo zal hij in zijn leven deze tuin plots erkennen, niet wetend hoe hij gekomen is, niet wetend hoe hij gaat, maar vrijelijk genietend de glans van al wat er bloeit, zich voedend met de vruchten daarvan, tot hij sterk is en gaande tot het hoogste kan overzien wat heel de schepping samendroeg, een openbaring van de wijsheid, die is de vrucht van het leven."

Ik neem daarmee althans voorlopig afscheid. Zo dadelijk snel ik toe om met u te spreken over de dingen, die u belangrijk vindt: verder met u te dwalen in een tuin van wijsheid, zo u dit noodzakelijk vindt. Uw dienaar, zoals ik thans trachtte te zijn een korte wijle, uw gids.

DISCUSSIE

Thans ben ik, vrienden, uw dienaar en zal het mij een eer zijn om op uw vragen en opmerkingen in te gaan. Zoudt u zo goed willen zijn het eerste probleem of de eerste vraag voor te leggen?

❖ *Wat wordt bedoeld met "het karnen van de wereldzee"?*

Het karnen van de wereldzee stamt uit de Hindoe-legenden. Er was een tijd, dat er alleen zee was en geen aarde. Nu waren er de goden, die in staat waren om die aarde te wekken. Maar hiermee waren niet alle goden - en naar men zegt één van de hoogste godheden - het eens. Men nam een enorme karnstok en begon dan de wereldzee te karnen, zoals een boerenvrouw, die in een vat boter maakt door de melk in beweging te brengen. Echter was er een slang in de wereldzee gebracht: de wereldslang. Deze slang nu was zeer giftig. Toen zij merkte dat de aarde zich van de wateren begon te scheiden, stootte zij op bevel van de God, die haar geschapen had, gif uit, opdat de wereld (de aarde) nimmer bewoond zou worden. De God Indra echter, die aan deze wateren stond en zelve deel had genomen aan het karnen, wierp zich op de zee en dronk alle gif dat in de zee was op. Daardoor maakte hij het mogelijk dat water en aarde gescheiden werden en de mensheid eens die aarde zou bewonen. Maar door het gif, dat hij gedronken had, werd zelfs de onsterfelijke God aangetast. Vandaar dat u hem nog heden ziet afgebeeld blauw of althans met een blauwe keel: de uitwerking van het wereldgif. Dit dan is het verhaal, dat verbonden is aan deze uitdrukking. Heb ik u hiermee voldoende inzicht gegeven in de uitdrukking zelve of wilt u een nadere toelichting van mij?

❖ *Heeft dit een overdrachtelijke betekenis? Wat bedoelde dat gif?*

Hier zou ik vergelijkend moeten spreken. Zoals ge weet, is ook in de christelijke legende (pardon, in de christelijke bijbel) de gedachte aan dit gif niet ver. Want de duivel, die jaloers is op de mens die geschapen wordt, neemt de gedaante van een slang aan en brengt - zij het in de vorm van "kennis van goed en kwaad" - ook hier het gif, dat de mens uit het paradijs verdrijft: n.l. de kennis. De gedachtegang is dus in zekere zin parallel. Wanneer in een scheppend gebeuren de zuivere natuurkrachten tot een ander en blijvender bewustzijn gevormd worden zo is het mogelijk dat zij weigeren hun eigen vorm prijs te geven. Degenen, die dit doen, zijn dan in de christelijke termen gevallen engelen of duivelen: in andere termen de demonen of ook wel de zwarte djinni. Dezen nu zouden de mensheid geheel kunnen beheersen en daardoor de aarde zelf onvruchtbaar maken in de zin van bewustwording. Degene die dus deze kwade krachten beheerst en absorbeert, noemt daarmee een deel van de last op zich, die uit verkeerd weten en verkeerd werken zou voortkomen. Hier is in overdrachtelijke zin dus een verlossingsverhaal geschreven, waarbij echter de verlossing plaatsvindt vóór de mensheid geboren wordt, opdat de mensheid kan bestaan. Ik meen dan ook, dat wij dit verhaal in de eerste plaats mogen zien als een gelijkenis voor de gebeurtenis, die in elke mens plaats vindt. Wanneer n.l. de mens - uit stof en geest geboren - zijn eerste ervaringen opdoet, zo is hij gebonden aan de vormenwereld en wil deze niet prijsgeven. Om echter te komen tot een verder inzicht en een hogere bewustwording zal hij afstand moeten doen van deze vorm. Want het behouden van de vorm als ervaringsnoodzaak is het gif, dat hem een werkelijke eenwording met het kosmische onmogelijk maakt. Er is altijd een middelaar nodig, een hogere kracht die ingrijpt, om de mens vrij te maken van zijn vormbewustzijn, hem te bevrijden van de ketenen, die hem binden aan de materie - zo ge wilt aan het rad der incarnaties - opdat hij de naaf van het rad, de kern van de kosmos, het wezen Gods, zal kunnen benaderen, zichzelf in waarheid erkennen en zo ontkomen aan een eeuwig wisselgang, die in zichzelf zinloos is. Het gaat hier dus om een bewustwording, een vooruitgang, die klaarblijkelijk niet mogelijk is alleen vanuit een menselijk standpunt, maar die gedragen moet worden door de steun, de hulp, het ingrijpen van hogere krachten. Voor zover ik kan nagaan is dit laatste hiervan de meest juiste interpretatie.

❖ *Hoe kwamen die heel oude legenden tot stand? Wie maakte ze?*

Wanneer een mens de historie kent, zijn er altijd elementen die niet beantwoorden aan zijn menselijke verwachtingen en daarom zet hij de verhalen van weten om in legenden: maakt hij de krachten die eens op de aarde bestonden, zo goed als de leidinggevende geesten, die hele groepen van volkeren of van diersoorten of planten tot ontplooiing brachten plus de eerst bewusten en de regeerders daarvan, tot goden en bracht hen dus in een pantheon samen. Soms heeft hij daarbij de oorspronkelijke gang behouden, zoals de legende van de hoofdgod, uit wiens hoofd zijn gade ontspringt uit wie hij kinderen wekt en uit deze kinderen en hun onderlinge verbintenissen dan weer het lagere godendom ziet voortkomen. De verhalen van Kronos b.v., die ook zijn eigen kinderen verslindt maar door een wonder, een bedrog a.h.w. de goden toch tot aanzijn moet brengen. Wij vinden die geschiedenis steeds weer terug. De feiten liggen, - zover mijn studie mij toelaat deze feitelijk dus ook te definiëren - zo, dat de mensen het beleven van de vroegere mens, die geleid werd door zichtbare entiteiten (de lichten de geest en b.v. op de primitieve altaren van Lemurië) plus het gebeuren in zijn eigen stam, tot een gezamenlijke godenwereld hebben gemaakt, daar door afstand verkrijgend van het verleden, zonder de lering die daarin was gelogen geheel teniet te doen.

❖ *Mag ik naar aanleiding hiervan, iets vragen? Zover ons bekend is er in de Kretenzer cultuur tijdens de Minos-periode nog weinig sprake van de godenwereld, die uit de tijd van Homeros stamt. Hoe is dat te verklaren?*

In de Minoïse periode bestaat wel degelijk een godenleer, die aanleiding wordt tot uw Griekse beschaving en de godenleer. Vergeet echter niet, dat de bewoners van de Olympos niet geschapen zijn door het volk zelve maar door de dichters, die vele volkslegenden hebben samengevoegd en in de persoonlijkheid van bepaalde goden hebben ondergebracht. Deze gedachtegangen waren ook in Minos reeds aanwezig. En wij kunnen dit o.a. zien in de vreemde wijze van stierverering. Hierbij is b.v. opvallend de z.g. moedproef van jongens en maagden, die volgens de legende van later zou zijn genomen om hen onder te brengen in een labyrint, waar de Minotaurus (half mens half dier) hen zou verslinden. De feiten echter waren dat deze maagden en jongelingen, die - op behendigheid en moed beproefd - werden ingewijd en daarna deel uitmaakten van de hofhouding van de vorst en van de priesterkaste. Zij

woonden dan ook in de lange terrassen van het Minoï's paleis, waarvan op het ogenblik nog iets is overgebleven, n.l. achter de twee cult-zuilen bij de vijver. Zij hadden daar hun eigen spiegelvijvers, waarin bepaalde elementen van de maanaanbidding een rol speelden. Dus ook hier is een godenwereld wel degelijk aanwezig. Wanneer dan de dichter of de verteller dergelijke elementen van volks denken neemt en deze naar eigen volksaard begint te dramatiseren, ontstaat eerst de reeks van godenlegenden, die zo kentekenend zijn voor de meeste oude volkeren. Ditzelfde zouden wij kunnen zeggen van b.v. het Hindoe pantheon, dat ook in vele landen niet bestaat tot ongeveer 400 á 500 voor Chr. Dat wil dus zeggen, dat de Hindoes betrekkelijk lang een eigen en meer verwarde godenleer kennen. Waar echter de vertellers en inwijders steeds meer de goden concretiseren, overwint op den duur de overlevering en krijgt deze zelfs een literaire achtergrond.

❖ *De mensheid moet haar eenheid leren beseffen en tevens moet elk individu afzonderlijk zijn persoonlijkheid leren ontplooiën. De richting van deze acties lijkt mij tegengesteld. Is er in de tuin der wijsheid een bloem, die deze tegenstrijdigheid kan verzoenen?*

Inderdaad is er een bloem, die deze tegenstrijdigheid oplost. En deze zegt als volgt: "Slechts wie in vrijheid dienen kan, zal waarlijk dienen. Slechts wie zichzelf is, kan zichzelf waarlijk onderwerpen. Slechts wie op eigen voeten kan staan, kan anderen steunen." Het geheel der mensheid kán niet bestaan, indien er in die mensheid niet individuen zijn met een persoonlijk denken, een persoonlijk streven, een persoonlijk begrip van God, van inwijding, van wetenschap. Want het zijn deze, die - zoals het Christendom zo schoon zegt - "de zuurdesem" zijn, die het de mens mogelijk maken als mensheid verder te schrijden en tevens de mensen zelf bewuster maken van hun eigen wezen en leven en zo voelen tot het meest belangrijke punt van alle stoffelijke ontwikkeling: het ogenblik, dat elke mens vrijelijk en uit eigen overtuiging volgens eigen inzicht het geheel dient. Dit is de enige oplossing van deze tegenstelling. Het is ook de enig juiste oplossing. Niemand kan als deel van de massa werkelijk bewust worden: hij moet zijn eigen gedachten kunnen denken. Ik mag hier deze beantwoording sluiten met u nog een enkele bloem aan te wijzen: "Slechts wie in zichzelf zijn God kent, zal zijn God in de wereld erkennen en dienen. Want uit de mens komt het leven: zonder dit leeft de mens niet, maar is hij een schim voort gejaagd door andere krachten, niet waarlijk wetend, begrijpend en levend, nutteloos voor allen en een last voor zichzelf." Helaas ben ik geen dominee, maar misschien is toch deze bloem die ik u heb aangeduid, voor u een enigszins bevredigend antwoord.

❖ *Is het dan eigenlijk een illusie te verwachten dat eens álle mensen tot deze individualisatie komen? Het laatste deel van uw antwoord deed denken, dat het wel kon en een bepaalde bijbeltekst "God wil, dat alle mensen zalig worden en tot kennis der waarheid komen", duidt er ook op. Maar als het toch meer de enkeling is, die steunt, die a.h.w. de drager is in de massa, dan gaat het idee van "allen" weer verloren.*

Elk kind wil graag volwassen zijn, elke volwassene wil graag meester zijn, elke meester wil graag vorst zijn. Zo indien één mens uit zichzelf denkt en streeft, zullen velen hem benijden: en strevend naar hetzelfde de vrijheid verwerven, waardoor zij - niet meer benijdend en als zijn gelijke tezamen met hem worden de dragers van de mensheid. En zo gaat het voort tot allen bewust zijn geworden. Maar een enkele stem, een stem die u zich misschien herinnert, daar hij ook sprak onder de naam Bô Yin Râ zégt hier:

"Vóór allen bewust zijn geworden, zal de aarde geblust zijn: maar dit is niet het einde van het leven. En zoals eens zal geest tot mens komen en mens met geest verkeren, opdat uit de vruchtbaarheid van dezen uiteindelijk bevrijding voor allen geboren wordt."

❖ *Hebben niet alle mensen een tuin, waarin dwaasheid en soms een glimp van wijsheid elkaar afwisselen? Heeft het leven als taak: alleen maar te leven? Vele mensen zoals ik, zoeken een taak buiten zichzelf. Het is zo moeilijk die in zichzelf te zoeken.*

Indien gij een taak zoekt buiten uzelve, zo vraag u af welke taak gij zoekt. Want dit ligt in uzelve. Of om een ogenblik weer te citeren:

"Wanneer in ons de honger is naar daden, leeft in onze geest het beeld daarvan. Slechts wat in ons bestaat, zullen wij buiten ons verwerklijken."

Elke mens heeft zijn tuin. Een tuin met dwaasheid misschien en wijsheid. Als ik mij mag verstouten een beeld te nemen uit uw eigen land. Het is een tuin, waarin naast tulpen en rozen radijsjes en kolen staan en nog niet in juiste groepering of scheiding. Elke mens draagt in zichzelf een korrel wijsheid, indien hij streeft. Hij draagt in zich veel stoffelijks, dat hem in

zijn streven belemmert of dwingt tot een bepaalde richting, Maar slechts wat ge in uzelve beseft, kunt gij uit uzelve voortbrengen. Niets wat niet in u ligt en bestaat, kan geuit worden. Daarom is uw taak, uw doel, in uzelve te zoeken. Want slechts indien gij uw doel in uzelve zoekt, zult gij door uzelve dit doel beleven.

❖ *Welk hemellichaam bedoelde u niet "de roestbruine planeet"?*

"Rood zijn de zandstormen van Mars, die in de atmosfeer verdwijnen en achter blijft: het schrale leven in de dalen, dat stervend verwacht een nieuwe geboorte."

Een zeer vrije vertaling van een klacht van een eens stervend ras, tevens - als ik mij niet vergis - een antwoord op uw eigen vraag. Want de roestbruine planeet - of zo ge wilt de rode planeet - is het beeld van de met ijzeroxyde doorzaaide Mars, uw buurman in de ruimte.

❖ *Als ik het goed verstaan heb, had u voor Marx geen waardering. U had het over zijn "onzindelijke baard" en dat "hij slaven maakte". Ik heb altijd gemeend, dat hij de mensen verlossen wilde van armoede, gebrek. En zo hij in uw ogen dan al geen wijsheid heeft gekend, hoe hebt U, lopende, in de tuin der wijsheid, en schone bloemen plukkende, zich geprikt aan een doornstruik. Droeg deze doornstruik misschien toch rozen? Anders groeide hij toch niet in de tuin der wijsheid?*

Ik sta inderdaad gecorrigeerd. Vergeet echter niet, dat ik niet de méns Marx maar de leermeester Marx wilde aanvallen. Elke mens, die streeft, zal mij heilig zijn. Maar wat hij heeft geleerd, hebben reeds velen geleerd. Zijn gedachtegangen hebben eens de volkeren van Atlantis te gronde gericht: zij hebben een volksregering geschapen, die Griekenland deed ondergaan, om dat zijn leer er niet één is van plichten, maar één die de mens brengt tot het opeisen van rechten. En een mens, die rechten eist, die hij niet zelf verwerft, vernietigt zichzelf en zijn maatschappij. Marx heeft dit wel degelijk beseft. Maar te afhankelijk zijnde van de vriendschap van zijn leerlingen, heeft hij dit verzwegen en nimmer terug genomen wat hij in zichzelf als dwaasheid erkende: de onmogelijkheid van bepaalde delen van zijn stellingen. En het is dit, wat mij - ongetwijfeld op onwaardige wijze - ertoe bracht een toespeling te maken op zijn omstandigheden. Degenen, die zich de moeite getroosten de praktijken van het z.g. Marxisme te vergelijken met Marxs eigen stellingen, niet alleen het "Das Kapital", zullen mij toe moeten geven dat uit de mest der dwaasheid een mogelijke bloem van wijsheid is gaan groeien. En het is deze bloem, die ik erkende: maar het was de mest, die mijn reukorgaan beledigde. Zo verontschuldige mij.

❖ *U heeft Marx niet ontmoet in de tuin der wijsheid?*

Niet Marx. Maar Marx heeft enkele denkers gestimuleerd, die ik in de tuin der wijsheid wél heb ontmoet. Eén van hen, met wie ik het overigens niet geheel eens ben, omdat hij het concept God verwerpt, stelt n.l. en dit is wijsheid:

"Slechts indien allen zich vrijwillig aan allen wijden, zal voor allen vrijheid mogelijk zijn. Slechts indien allen gelijk zijn door hun streven en werken, zullen allen bloeien." En hij vervolgt dan, ongetwijfeld in de dialectiek van zijn tijd: *"En zullen er geen parasieten meer het aanzijn der aarde verontreinigen."*

Dit laatste acht ik minder wijs: maar met het eerste ben ik het volledig eens en het is dit, wat mij in de tuin der wijsheid dan ook bijzonder treft. Ik kan u meer van dergelijke uitspraken geven. Bijvoorbeeld Engels reeds maakte een opmerking omtrent de revolutie, die opmerkenswaard is. Hij zegt n.l.

"De revolutie komt niet voort uit de onderdrukten, maar wordt door de onderdrukkers zelf geschapen. Zo zal zelfs in recht en wet de revolutie voortdurend zijn."

Zonder het te weten heeft, hij daarmee een oude wet van Karma, een oude wet ook van oorzaak en gevolg en de opeenvolging der invloeden uit de tijd der vroege Brahmanen naar voren gebracht. Dezen immers zeggen:

"De onzekerheid van de vorst scheidt de heerschappij der krijgers. De begeerten der krijgers schoppen de macht der handelsvorsten. En de honger van deze allen scheppen de overheersing van de boert die weer de vorst voortbrengt."

En daarmee is precies hetzelfde gezegd.

- ❖ *Kunt u de symboliek van het scheppingsverhaal kort toelichten? "Daar waar het zijn bestaat is nog geen uiting. Slechts waar het zijnde zich in tegengelen openbaart, heeft het waarde."*

Eerst wanneer God zegt: "Het worde licht", is er duister. Slechts waar de engelen strijden, daar is de openbaring van de macht der engelen. Slechts waar een wereld is, waarin de lage levensvormen bestaan, kan een bewustzijn opbloeien. Slechts waar een groeiend bewustzijn een voortdurend contact heeft met het hoger Wezen, kan het zich uit het dierlijke vrijmaken. Slechts waar deze vrijheid bestaat, bestaat het eigen oordeel: maar het eigen oordeel is tevens de noodzaak tot het dragen van eigen verantwoordelijkheid voor leven en dood en zo van de uitdrijving uit het paradijs. Dit is kort de symboliek van praktisch élk scheppingsverhaal. En zo ge meer wilt weten: de tijd, de opeenvolging van momenten van bewustzijn, maakt bewustwording mogelijk. Maar bewustwording kan slechts tot een bepaald vlak gaan in de stof, daarna onttrekt het bewustzijn zich aan de stof. Zo verslindt de tijd de stoffelijke uitingen, die hij zelve voortbrengt, tot er een stoffelijke uiting komt, die een eenheid van stof-geest vindt, die verdergaat. En dan worden uit de tijd de goden geboren: of zo ge wilt de nieuwe Adam die de nieuwe wereld betreedt, nóg kennend en wandelend met zijn God, maar ten slotte zijn eigen weg gaande, omdat hij slechts zo zichzelf kan kennen en in zichzelf het goddelijk Wezen ontmoeten, erkennen en beleven, dat hij tot dan slechts buiten zich wist. Heb ik hiermede voldaan aan uw eis van uitleg en kortheid?

- ❖ *Mag ik alleen maar danken voor al deze wijsheid ons bijgebracht: deze injecties van begrip van hoger leven, waardoor wij regelmatig afgetrokken worden van alle belemmeringen en opgetrokken tot loutering.*

Waarom zoudt ge danken voor dat, wat rechtens het uwe is? Want zo als wij reeds zeiden: "Een vrije eenheid uit individuen ontstaan, kan eerst een volmaking mogelijk maken voor de mensheid" Zo ben ik individu en misschien vrijer dan gij, maar daarom ook te meer uw dienaar en te meer verantwoordelijk. En zo ik dit voor mijzelf zeg, meen ik dit ook te mogen stellen voor allen uit de geest, die trachten u bij te staan. Want meen niet, dat dit alleen om uwentwil geschiedt. Het is behoefte en noodzaak van de wetend om de onwetende tot weten te brengen: maar zodanig dat hij - vrijelijk het weten in zich verwervend - zijn eigen weg kan kiezen, zijn eigen taak kan aanvaarden. Gij spreekt van loutering. Niemand kan u louteren dan gijzelve.

Indien gij het overbodige in uw wezen verliest door het aanvaarden van omstandigheden, misschien door het aanvaarden van lijden, door het vinden van eigen wegen om meer van het "ik" te verliezen, zo loutert gij uzelve. En gij loutert uzelve slecht, van datgene wat u hindert in uw ware geestelijke ontwikkeling. Wat in u leeft als geestelijk weten en geestelijke wil, dat wat gij van binnen zijt, drukt zich uit in uw stoffelijk lot en maakt voor u de loutering mogelijk. Gij hebt zelfs geen recht ons te danken. Uw enig recht is: in de erkenning dat, wat in u weerklinkt vindt ook in u leeft, uw weg te kiezen in overeenstemming met hetgeen gij aanvaardt en begrijpt. Denk niet, dat ik ongevoelig, ben voor uw dank en uw eerbetuiging. Maar zij behoort uzelve, indien gij uzelve daartoe geroepen voelt: want slechts wat in u is, kan gewekt worden. Slechts wat ge uit uzelve uit, kan werkelijkheid en openbaring zijn voor u. Maar zo ge verder gaat op dit pad, welkom temidden van hen, die zich vrij weten en in de vrijheid de vreugde van de dienstbaarheid kennen.

- ❖ *Een vraag over de mensheid (achteruitgang, slechtheid in verleden en toekomst). Bestaat er een mogelijkheid tot bevrijding, verlossing van die slechte mensheid?*

Het is nog niet zo lang geleden dat een bijzonder kundig wagenmaker een voertuig construeerde voor twee personen. Daarin zit de ene in de richting van het paard, de ander ziet slechts de weg, die achter hem weg vliedt. De één nu zegt "De wereld gaat vooruit, want alles komt op mij af." De ander zegt: "De wereld wijkt voortdurend van mij en steeds verder verwijderd zij zich van mijn doel." Zij beseffen niet, dat het hun eigen waarneming is die bepaalt, of de wereld komt of gaat. Zij, die willen kijken naar het slechte, in de mensheid, zij zullen alleen de somberheid, het gif der onvolmaaktheid zien: daarmee zichzelf vergiften, de hoop verliezen en i.p.v. de liefde voor leven en mensheid in zich de kille ontsteltenis van een groeiende haat kennen. Maar zij, die willen kijken naar hét vele goede en het vele lichte, dat er is in de mensheid (ook in uw dagen), de groei van vele zielen in die mensheid, die steeds meer leren dat "ik"-zijn slechts betekent: één-zijn met anderen door anderen te dienen, zij zien de wereld steeds groeien en verdergaan. Gij gelooft, in een verlossing. De verlossing wordt geboren voor de mens uit zijn eigen daad, uit zijn eigen aanvaarding, uit zijn eigen

besef. En deze zal zeker eens voor de mensheid komen, ook al is het onmogelijk dit in jaren af te tellen. Wanneer men u zegt: "De wereld is slecht," zo zegt ge slechts: "Ziet ge dan niets dan schaduwen en ontgaat u het licht? Ziet gij slechts het leed, het onbegrepen, dat gij wreedheid noemt en niet de moed, de vreugde en het begrip?" Wij zullen daarover niet spreken, maar bezie uw wereld wat minder eenzijdig en u zult begrijpen, dat de mensheid alleen zo lang kon bestaan als zij nu reeds méér bestaat, omdat zij steeds méér licht in zich draagt en steeds méér duister terug drijft. Wat nu onmogelijke wreedheid en dwaasheid lijkt in de ogen van de mensen van heden, was eens een normaal deel van het menselijk leven. Wat eens het normale recht was van de heerser, is nu de grootste onrechtvaardigheid, die men zich kan denken. Alleen reeds deze feiten beziende, moet men toegeven: deze wereld groeit, ook al weet men als mens nog niet waartoe en waarheen. Ik hoop, dat dit voldoende is.

❖ *Maar we mogen toch aannemen dat er zo iets bestaat als een wereldevolutie?*

Een evolutie, die een waarlijke evolutie is, is slechts een innerlijke revolutie. Zo zal slechts een wereldevolutie mogelijk zijn door een revolutie van wat de wereld als mens thans kent en een evolutie van de eenling, die de mensheid tezamen met anderen vormt. Maar dit - daar ben ik van overtuigd - bestaat. En dit alleen geeft zin aan de dienst, die ik u nu tracht te bewijzen. Dit geeft zin aan de zon, aan de maan, aan de sterren, aan de sferen, het werken van de geest, de scheppende Kracht van God Zelve. Dit is mijn ware overtuiging. Waar gij, mijne vrienden, geen woorden meer wilt zeggen en de bron der vragen is opgedroogd, zo laat ons nog een kort ogenblik teruggaan naar de tuin, waarin de wijsheid van sferen en mensheid bloeit.

"De weg van de mens is de weg, die voert tot de overwinning van het dierlijke."

"Het bewustzijn van de mens, de zelferkenning die uit wereld erkenning geboren wordt, de taak van de mens, is het begrip dat hij heeft omtrent zijn eigen plaats in de kosmos."

"Het zoeken van de mens is zijn pogen om harmonie te brengen tussen wat in hem leeft en buiten hem bestaat."

Zijn dit geen hoopvolle en schone bloemen? Of moet ik u verwijzen naar bloemen zo zwaar, dat zij haast herinneren aan een zware gong, die dendert voor een tempeldienst: of gonzende klokken, die wekken tot gebed?

"Leef, mens, leef. Want in uw leven wordt gegeven de kracht tot zijn."

"Ken het zijn, mens. Slechts werkelijk zijnde zult gij ontsnappen aan de gesel van de tijd."

"Mens, ga op. Slechts opgaande in het Grotere, kunt gij uzelve zijn. Slechts in het erkennen van het Niet ligt de eeuwigheid van eigen bestaan."

Dit zingt als een klok van bereiking. Dit klinkt als een stem, die het begin en het einde van de wereld wil samenbundelen als de bladeren van een oud boekwerk. Hoe veel meer is er.

"Gij, mens, gij bindt u aan de stof. In stof tekent gij uw wetten, uw gewoonten, uwe methoden. In de stof tekent gij moraal en godsdienst en waarheid. Zo tekent gij slechts in het zand, dat door de tijd wordt uitgewist: en niets heeft waarde van hetgeen gij hebt neergeschreven."

"Beter één woord te vinden, dat leeft buiten de stof, dan alle stof te omschrijven. Want slechts wat is buiten de stof, is buiten de tijd en wat is buiten de tijd, is waar in God."

Zo klinken de woorden. En slechts door het zenden van gedachte na gedachte, met u delend mijn denken zover mij dit mogelijk is, kan ik u misschien iets van de zin doen gevoelen. Want waarlijk, vele bloemen zijn er in de tuin der wijsheid, die ge zoudt vrezin, omdat zij voor mensen vreemd lijken en zelfs monsterlijk. Begrijp daarom ook: de mier ziet de mens als een kosmische verwoesting: de mens ziet de liefde van zijn God als een vernietiging van zijn wereld. Want het kleine wil het grote niet begrijpen en toch is het grote in het kleine weerkaatst. Ken uw kleine wereld, maar dan volledig, als een eeuwige waarde en gij zult het grote kennen, dat u leidt, de schoonheid zien die bloeit als een lotus in de maannacht. Hoe vele spreuken, hoe vele woorden zeg ik u niet. Maar ik wil niet langer toeven in deze tuin, waaruit ik voor u slechts de woorden kan plukken. Toch is er iets in mij dat zegt: Het is nog niet genoeg. Vermeerder deze rij van woorden nog met enkele. En zo wil ik u mijn beeld nog geven van de tuin der wijsheid en van de kracht der eeuwen.

Gij meent, dat er verschil is tussen ons. Er is geen verschil. Gij meent, dat er verschillen bestaan tussen u en anderen. Er zijn geen verschillen. Er zijn slechts twee dingen, die belangrijk zijn: het erkennen van iets, dat onvergankelijk waar blijft en het onvermogen om alle waarheid gelijktijdig te omvatten. Wanneer ik door de tuin van wijsheid ga, nemende citaten - voor deze avond hoofdzakelijk van minder bekenden - zo tracht ik alleen voor mijzelf én voor u een meer homogeen beeld te geven van wat naar mijn idee en ervaring de werkelijkheid is. Laat mij u dan deze waarheid nog zeggen als misschien geloof. Want ergens is ook mijn weten en zelfs mijn vermogen tot uitdrukken en ervaren niet groot genoeg.

Wij leven allen niet slechts als kinderen van één Vader of broeders en zusters of gelijkgeketenden in de gang der incarnaties. Wij zijn elkanders lot, maar ook elkanders bewustzijn. Wij zijn zelf zeer veel van datgene, wat wij aan God en kosmos willen toeschrijven. Wij zijn van elkaar afhankelijk, altijd, in geest en stof. Wij kunnen ons niet onttrekken aan de ander. Wij kunnen niet weigeren te antwoorden op Zijn roepen, zonder daarmee ons zelf terug te stoten in onbegrip en chaos. Wij kunnen niet weigeren te roepen, omdat wij daardoor de keten der gebeurtenissen voor onszelf onderbreken en terugvallen om hernieuwd dezelfde weg te gaan. Als er goden zijn, zal er een God zijn, die mensheid heet. En zo gij misschien het weefsel van die God bent, zo misschien kosmische krachten het geraamte zijn, stel ik mij voor, dat wij van de geest zijn bloed, dat stroomt door de aderen, geboren uit het gebeente, dragende de voeding van het grotere naar alle delen. Deze onverbreekelijke band is niet iets nieuws: zij zal altijd bestaan, of wij er ons bewust van zijn of niet. De vruchten van ons denken, zij zullen eindelijk de harmonie bepalen, waarin wij gezamenlijk zijn. De wijze waarop wij - geest en stof - gezamenlijk vinden de oude en de nieuwe waarheid, de oude en de nieuwe wijsheid, zal tenslotte bepalen, hoe wij eeuwig zijn of tijdloos zijn. Voor mij is er slechts één weg: de weg, die mijn wezen mij wijst te gaan: en dat ik afstand deed van veel wat mij bond aan vorm alleen. Voor u is er ook slechts één weg: de weg, die u steeds verder af doet gaan van vorm, van stoffelijk concept, van de gedachte aan stoffelijke taak en plicht als het voornaamste. Ook voor u is er de weg, die u vrij moet maken tot gij u zelve zijt. Het is deze weg, die de belangrijkste is, voor ons allen.

De gehele tuin der wijsheid lijkt mij niets anders dan een middel, een kaart misschien, waaruit wij onze eigen levensweg kunnen lozen en bepalen hoe te gaan. Wat wij zijn is niet óns wezen of onze schuld, in stof noch in geest, het is slechts het bewust deelhebben aan of niet deel willen hebben aan de mensheid en aan het leven.

Men spreekt van God als licht of als kracht. Men spreekt van God als liefde. Ik geloof, dat dit slechts de dingen zijn, die in ons een echo wekken, waardoor wij God kennen: dat de Godheid meer is dan dit alles en anders. Maar ik weet wel, dat wij slechts door licht, door liefde, door wijsheid op onze eigen wijze te geven eindelijk zullen vinden wáár wij thuishoren, wat wij zijn. Vraag mij niet waarom de keten van het Al zo draait. Ik weet het niet. Vraag mij niet waarom gij zijt wat gij heden zijt en wat u bindt met hen, die u ontmoet. Ik weet het niet en zou ik het weten, ik zou het verzwijgen. En vraagt gij mij: Gelooft gij in de mens en in de mensheid, gelooft gij in een bestemming van geluk en van vrede, gelooft gij in een persoonlijke bewustwording, die toch een deelgenootschap is met alle dingen, dan antwoord ik: Ja. Want indien dit niet zou kunnen bestaan, mijn wezen zou zijn ondergegaan lang voor heden.

Eenheid is de weg. Bewustwording volgt uit de weg, Wij gaan die weg elk naar eigen aard, elk naar eigen inzicht en zullen een doel vinden, dat ons allen vereent. Ik geloof met heel mijn wezen, dat - of er een Al bestaat of niet - wij deze eenheid zullen kennen: niet begrensd door ruimte, tijd of andere normen en dat wij in deze eenheid zullen beseffen wat de scheppende Kracht is, Scheppend misschien zelve, maar vóór alles één met alle dingen. Dit zijnde het grootste geluk, de grootste vrede en de voleinding van al wat ik ken in wereld en sfeer.

Sta mij toe, vrienden, om nu afscheid van u te nemen. Dat uw dagen lichtend mogen zijn, dat in uw wezen begrip van verbondenheid moge groeien, altijd door. En dat de tijd voor u slechts moge brengen steeds groter innerlijke vreugde, steeds groter meesterschap over de vormenwereld, waaraan gij ontgroeien zult.